

LIMBA ROMÂNĂ – UNITATE ÎN DIVERSITATE

Dr. hab. Vasile PAVEL

THE ROMANIAN LANGUAGE – UNITY IN DIVERSITY

The ill-will attempt to support the invented idea that there exists a „Moldavian language” opposed to the Romanian language, as is based on the Moldovan dialectal basis, is a serious error and absurdity. The political substratum of the problem of the „Moldavian language” is evident. The spoken and written language in Republic of Moldova is the Romanian language. The common supra-dialectal norms of the literary Romanian have extended during several centuries in the entire Romanian language space due to support and concord of educated people of Moldova, Wallachia (Muntenia) and Transilvania.

Semnificația adoptării legislației lingvistice la 31 august 1989 și a inițierii Sărbătorii Naționale *Limba noastră cea română* este greu de subapreciat. Limba rusă a strămtorat sfera de utilizare a românei literare în zonă, în primejdie era și simțirea de neam. Regimul sovietic a cultivat în mod conștient dezbinarea, ura împotriva a tot ce e românesc, proces început în Basarabia încă în timpul Rusiei țariste. Mulți concetățeni erau amenințați de pericolul aculturației. În acest context, libertatea de exprimare, oficializarea limbii române și revenirea la alfabetul latin constituie o reală cucerire, poate cea mai mare de la 1989 încoace.

Perioada care a trecut de la momentul când ne-am rugat îngenunchind în Piața Marii Adunări Naționale și am exclamat „*Limbă, alfabet / limbă, alfabet!*” a fost fermă, pentru multă lume, în procesul de conștientizare a adevărului că limba națională este testimoniul esențial și cel dintâi semn al identității neamului nostru. E adevărat că la 1989 legislatorii au optat pentru „un prezent care era depășit” și că aceeași legislație lingvistică va avea altă conotație după 1991, adică după proclamarea independenței Republicii Moldova.

În chestiunea unității limbii române, inclusiv a istoriei și folosirii glotonimului „limbă moldovenească”, știința lingvistică s-a pronunțat demult. A făcut acest lucru, public și cu demnitate, și Academia de Științe a Moldovei. Adunarea Generală Anuală a Academiei din 28 februarie 1996 a confirmat opinia științifică argumentată a specialiștilor filologi

din republică și de peste hotare, aprobată prin Hotărârea Prezidiului A.Ș.M. din 9 septembrie 1994 (în adoptarea deciziei Prezidiului Academiei de Științe, în rol determinant l-a avut acad. Silviu Berejan, director al Institutului de Lingvistică al A.Ș.M. la acea dată), potrivit căreia „*denumirea corectă a limbii de stat (oficiale) a Republicii Moldova este Limba Română*”. Cu părere de rău, savanții nu au fost auziți. Parlamentarii noștri nu au fost în măsură să se ridice nici până acum la înălțimea convenită pentru promovarea limbii națiunii titulare, și anume: denumirea corectă a limbii oficiale și crearea condițiilor de „securitate lingvistică” necesare pentru promovarea nestingerită a acesteia [7, p. 215].

Politica a fost și este azi așa cum este, știința trebuie să rămână în adevărul ei. De bună seamă, „Politica stă sub vreme, știința stă în adevărul ei” [11, p. 7].

Realitatea glotică din Republica Moldova a fost întotdeauna cea românească, dar vorbirea locală continuă să fie interpretată (în fond, de nespecialiști) de pe poziții dezbinatorii, antiromânești. Încă în RASSM (1924-1940), la comanda Moscovei, s-a încercat a zămisli, fără sorți de izbândă, un mijloc artificial de comunicare, chipurile o limbă „cultă” care, după cum se credea, nu are nimic cu româna, deși în realitate nu mai era măcar „dialectală moldovenească”, ci un „erzaț de română” [1, p. 99], altfel spus, un surogat de grai, și nicidecum un viu grai moldovenesc. Drept model al unui asemenea mijloc de comunicare este *Gramatica moldovenească (partea I, Fonetica și Morfologia)*, Tirișpolea, anu 1930, cu alfabet rusesc. Autorul ei, L.A. Madan, afirmă că „*Gramatica fișticării linghi în temelii s-alcătuiești după vorba jii a norodului*” și că „*limba moldovnească, în cari grăiești amu norodu moldovnesc, esti limba sânistătoari, diosăghitâ di limba românească*” („Pricuvântarea avtorului”, p. XI-XII). El încearcă a „crea” în gramatica sa un alt metalimbaj gramatical, o terminologie „*diosăghitâ di limba românească*”: *sloguri* „silabe”, *starnic* „substantiv”, *multuratic* „plural”, *sânguratic* „singular”, *căderi* „caz”, *treptili di potrijiri* „gradele de comparație”, *aplecarea cuvintelor cu sfârșâtu fără lojiturâ* „declinarea cuvintelor cu terminație neaccentuată”, *numărătoarili câtnici* „numerale cardinale”, *locdiumi* „pronumi”, *graiu* „verbul”, *hotărârea graiului* „definiția verbului” etc., etc. Acest manual a fost recomandat pentru editare de către profesorul din Moscova M.V.Serghievskii, ideologul principal al limbii moldovenești, care în vara anului 1925 și în anii 1928-1930 a cercetat graiurile moldovenești din RASS Moldovenească și l-a sprijinit pe L.A.Madan, „teoreticianul” moldovean al unei noi „limbi” române de est („limba moldovenească”), idee care

se trage de pe timpul țarismului în Basarabia (1812-1918). Vorba e că după Unirea Principatelor (1859), în Basarabia s-a interzis utilizarea glotonimului limba română; funcționarii țariști aveau indicații secrete de a înrădăcina în Basarabia „**un dialect apropiat limbii slave**” [Vezi: 2, p. 12, 22].

Ca orice limbă, limba română este o unitate în diversitate. Lingvistica actuală distinge trei tipuri principale de varietate (diversitate) glotică.

a) varietate diatopică sau geografică (generează variante teritoriale: dialecte, subdialecte, graiuri care constituie obiectul dialectologiei și al geografiei lingvistice);

b) varietate diastratică sau socială (generează variante specifice unor grupuri socioculturale numite inițial dialecte sociale care constituie obiectul sociolingvisticii) și

c) varietate diafazică sau stilistică (generează variante stilistice, desemnate ca variante stilistico-contextuale care constituie obiectul stilisticii).

Dat fiind că limbajul este creativitate, nu există „limbi istorice monolitice unitare”, fiindcă prezintă diferențe în spațiu, diferențe socioculturale și diferențe stilistice [4, 11-12]. Ca lingvist dialectolog, în comunicarea de față supun atenției examinarea unor aspecte ale variației determinate geografic.

Limba română are patru dialecte: dacoromân, aromân (macedoromân), meglenoromân și istroromân. Ultimele trei sunt dialecte sud-dunărene. Numai dialectul dacoromân și-a dezvoltat o formă literară. Specificul dialectal nu afectează unitatea limbii române, mai ales că pe baza tuturor varietăților geografice s-a constituit o singură limbă de cultură, o

limbă literară unică, pe care marele lingvist Eugeniu Coșeriu a numit-o exemplară [4, p. 12].

Varietatea dialectală din interiorul limbii române – al dacoromânei – ține, pe de o parte, de două grupuri de graiuri: *grupul sud-estic* (graiurile din Muntenia, Oltenia, Dobrogea, sud-vestul Basarabiei și sud-estul Transilvaniei) și *grupul nord-vestic*, mai extins și mai puțin unitar (e vorba de graiurile de pe restul teritoriului dacoromânei). Această repartitie a fost stabilită inițial de Al. Philippide în lucrarea sa *Originea românilor* [10, p. 389-405]. Ea reflectă „o structură dialectală anterioară”, ilustrată de primele atestări ale dacoromânei (secolul al XVI-lea), dar care rezultă, în parte, și din datele oferite de *Atlasul lingvistic român*

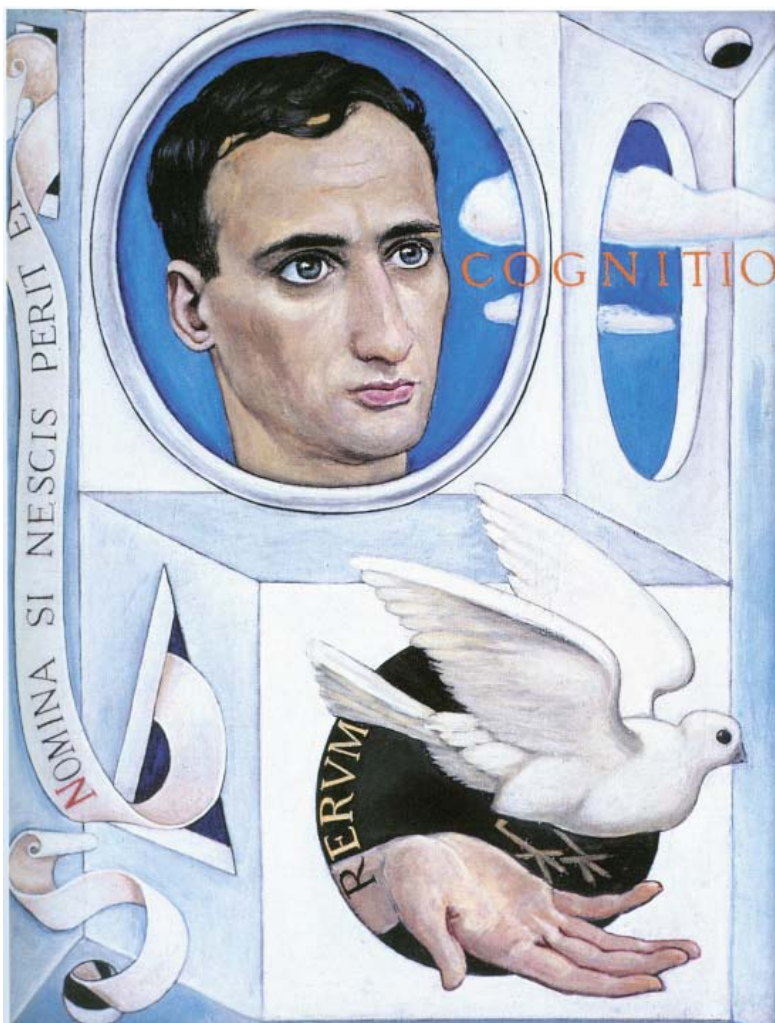
(ALR), alcătuit la mijlocul secolului al XX-lea, pe care se întemeiază, pe de altă parte, clasificarea dacoromânei în cele cinci subdialecte: *moldovean, muntean, bănățean, crișean* și *maramureșean*, repartitie dialectală azi acceptată ca atare de majoritatea dialectologilor [Vezi: 12, p. 163-423].

Graiurile din Basarabia, Bucovina și Transnistria țin astfel de subdialectul moldovean al dialectului dacoromân. Fără a neglija studiul monografic, voi sublinia că cea mai documentară descriere a graiurilor limbii române

a fost realizată în hărțile atlaselor lingvistice și pe baza acestora. Asemenea opere fundamentale nu rareori sunt puse alături de arhivele istorice.

Limba română dispune de trei tipuri de atlase lingvistice ale graiurilor dacoromâne: *național, regional* și *regional-sinteză*, toate elaborate în mai puțin de un secol.

Primul atlas lingvistic național îl datorăm ro-

Valentina Rusu-Ciobanu. Grigore Vieru. 1972. Tempera pe pânză.

manistului german Gustav Weigand (1860-1930), editat în 1909, la Leipzig, unul dintre primele atlase lingvistice realizate pe plan mondial. Cuprinde 67 de hărți, cele mai multe fonetice, având la bază anchetele efectuate de Weigand la fața locului, în 752 de localități, inclusiv în Bucovina și Basarabia. Profitând din plin de metodologia elaborării aceluși „cap de serie”, *Atlasul lingvistic al Franței* al lui Gilliéron și Edmont, școala lingvistică clujeană, condusă de Sextil Pușcariu, personalitate științifică multilaterală, a realizat, prin Sever Pop și Emil Petrovici, la mijlocul secolului al XX-lea, cel de-al doilea atlas național, *Atlasul lingvistic român (ALR)*, unul din cele mai reușite atlase lingvistice în romanistică.

În ultimele cinci decenii, geografia lingvistică românească e dominată de elaborarea atlaselor lingvistice regionale (NALR/ALRR), dintre care șapte întocmite în Țară – pe provincii istorice: Oltenia, Maramureș, seriile complete; Muntenia și Dobrogea, Transilvania, Moldova și Bucovina, Banat și Crișana, în total (25 de volume). Au trudit la întocmirea lor distinși dialectologi din București, Cluj-Napoca, Iași, Timișoara. La Chișinău, în cadrul Institutului de Lingvistică al A.Ș.M., au fost pregătite și editate 8 volume: patru din *Atlasul lingvistic moldovenesc (ALM)* (1968-1973), coordonator și coautor R.Udler, și altele patru, continuare la ALM, sub titlul revăzut, adecvat *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Basarabia, nordul Bucovinei, Transnistria (ALRR. Bas., 1993-2003)*, coordonator și coautor subsemnatul.

Un eveniment științific remarcabil este apariția recentă în cadrul Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” al Academiei Române a primului volum din *Atlasul lingvistic român pe regiuni: Sinteză (ALRR. Sinteză)*, București, 2005, coordonator prof. univ. dr. Nicolae Saramandu. Este pentru prima dată când se elaborează la nivel românesc un asemenea *atlas-sinteză*. Volumul include 135 de hărți realizate prin simboluri. Rețeaua este de 1203 localități, dintre care 205 sunt din rețeaua de puncte cartografice cuprinse în ALM.

Spre sfârșitul secolului trecut cartografia lingvistică se îndreaptă și spre o largă colaborare internațională, concretizată în elaborarea *Atlasului Lingvistic Romanic (Atlas Linguistic Roman, ALiR)*, *Atlasului limbilor Europei (Atlas linguarum Europae, ALE)* etc., la care au participat sau continuă să participe activ și dialectologi de la Academia Română și Academia de Științe a Moldovei. Până acum au apărut șase fascicule din ALE (1983-2006) și două volume din ALiR (1995-2002), în care, de la începutul anilor '90 încoace, limba vorbită în Republica Moldova este numită *limba română*.

Atlasele lingvistice au pus astfel la dispoziția lingviștilor (și nu numai) o bogăție de date fără pre-

cedent. Acestora li se adaugă *Arhiva fonogramică a limbii române*, textele și glosarele dialectale.

Să folosim în mod creator tezaurul popular cuprins în atlase. Hărțile lingvistice ne arată, adese, lupta dintre cuvintele vechi și noi, migrația lor, felul în care este evitată omonimia sau este *creat* un cuvânt, care în opinia lui Coșeriu este un „*act poetic*”. În concepția lui Gillieron, omonimia este o boală primejdiaosă pentru cuvinte. ALR ne înfățișează extensiunea, în Muntenia și în sud-vestul Basarabiei, a formei diminutive *porumbel* pentru pasărea numită în Ardeal *porumb*, iar în Moldova *hulub*. Aria *porumbel* în Muntenia se suprapune și coincide aproape total cu aria *porumb* „păpușoi”. E o dovadă că forma *porumbel* pentru pasăre s-a generalizat, susține S.Pușcariu, pentru a se evita omonimia cu planta numită *porumb*.

Marile anchete dialectale de teren, de ani și ani de zile, și editarea atlaselor lingvistice sunt urmate, firește, de reflectarea profundă asupra fenomenelor studiate. Prin elaborarea atlaselor lingvistice și prin investigațiile asupra faptelor cuprinse în asemenea lucrări, afirmă E.Coșeriu, au fost îmbogățite cu principii teoretice nu numai lingvistica generală și istorică, ci și metodologia lingvistică [Vezi: 3, p. 25-90].

Merită să fie reținut că realitatea varietății regionale a fost asociată de cărturarii din toate țările de limbă română, cu conștiința apartenenței la o limbă comună și la originea comună. *Cazania* sa din 1643 Varlaam și-a intitulat-o *Carte românească de învățătură*. Militând pentru o limbă unitară, convins că se adresează românilor din „toate țările”, ca entitate etnică unitară ca și limba, Simion Ștefan, mitropolit al Transilvaniei, scria următoarele în predoslovie la *Noul Testament de la Bălgrad* (1648): „... rumânii nu grăescu în toate țările într-un chip... Bine știm că cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sânt buni care împlă în toate țările, așa și cuvintele acelea sânt bune carele le înțeleg toți...”; „Așijderea și limba noastră din multe limbi este adunată... măcară că de la Râm ne tragem” (Grigore Ureche); „Românii dintr-o fântână au izvorât și cură” (Constantin Cantacuzino).

Particularitatea unicității situează limba literară ca suprapusă diversității regionale. Dar ca forme de existență a limbii române, graiurile populare și limba literară reprezintă realități interferente. La început textele noastre conțineau multe caracteristici regionale. A urmat un proces îndelungat al unificării lingvistice, proces de identificare a criteriilor de evaluare și de alegere a ce este mai bun, mai potrivit pentru normele cu caracter supradialectal [6, p. 46-48].

Cercetând limba tuturor monumentelor literare din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea și încercând

s-o localizeze, cunoscutul lingvist Ion Gheție a reușit să stabilească, în lucrarea sa capitală *Baza dialectală a românei literare*, puternica presiune pe care o exercită, în perioada 1656-1715, „graiurile asupra normelor literare”, fenomen vizibil mai ales în Muntenia și Moldova, unde, îndeosebi în *Biblia de la București* (1688) și, respectiv, în cărțile lui Dosoftei, se observă o tendință de a reduce „decalajul existent între normă și grai” [5, p. 624-625].

În perioada 1715-1780, se încheie procesul de naționalizare a serviciului divin, eveniment de o importanță excepțională în istoria limbii române literare, având în vedere rolul jucat de literatura religioasă

în vechea cultură românească. Acest proces are loc în împrejurări de natură a favoriza expansiunea și impunerea ca normă, în „producția literară tipărită”, a variantei literare muntenești. Când, spre 1750, apoi după 1780-1830, tipografia de la Iași intensifică activitatea, ea retipărește cărțile muntenești, fără a modifica normele literare ale originalelor [Ibidem, p. 626-627]. Literatura religioasă, răspândită printre ro-

mâni din toate Principatele, a îndeplinit, prin acuratețea limbii, o excepțională funcție unificatoare. „Aceste cărți bisericești au statornicit pentru toate veacurile unitatea limbei românești” (O.Ghibu).

Având în vedere stadiul atins astăzi de limba literară, se pare că majoritatea lingviștilor români acceptă teza emisă de ilustrul cercetător al istoriei limbii române literare, I.Gheție: *baza dialectală a românei literare este graiul muntean*, bineînțeles, în conlucrare cu celelalte graiuri ale limbii române. Meritul principal în procesul de unificare lingvistică care are loc în anii 1836-1881 îi revine lui I. Heliade

Rădulescu [Ibidem, p. 616, 628]. Aici țin să adaug imediat că în procesul de stabilizare a normelor limbii române literare moderne, unice pentru toți românii (moldoveni, munteni, ardeleni, bucovineni, maramureșeni etc.), după cum au afirmat acad. Vl. E. Șişmarev, acad. N.Corlăteanu și alți lingviști notorii, au participat, de asemenea, moldovenii Gh.Asachi, C.Negruzzi, ardelenii Gh.Barițiu, A.Mureșan ș. a. C. Negruzzi îl numea pe I.Heliade Rădulescu „vindicător” al limbii române. După Eminescu, la baza formării și a dezvoltării limbii literare trebuie puse trei surse principale: operele cronicarilor și literatura religioasă, operele scriitorilor clasici și nu în

ultimul rând viul grai popular, precizând: „Dar o adevărată literatură trainică care să ne placă nouă și să fie originală pentru alții, nu se poate întemeia decât pe graiul viu al poporului nostru”. Oriunde s-a aflat în timpul peregrinărilor sale, Eminescu însușea din varietatea de cuvinte, locuțiuni și expresii plastice, asimilându-și astfel spiritul vorbirii vii, spontane. Eminescu renunță însă la fonetismele ce i se păreau prea

dialectale, indiferent dacă era vorba de o pronunție muntenească, moldovenească sau transilvăneană.

În Țară, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea limba culturii moderne românești reprezintă un „sistem constituit” în liniile sale generale. Unitară în ambele sale ipostaze – scrisă și orală – limba literară „devine compatibilă” și cu utilizarea cotidiană, în comunicarea neoficială, restrâns familiară și amicală [6, p. 45-49]. În aceste condiții, faptele dialectale, regionale (de exemplu, *sî șibî, carivái, g!ini, zin, k!ept, nui&é, fășém, soreancă* „floarea soarelui” ș.a.) sunt incluse ca un caz special în *incorect, neliterar*.

Valentina Rusu-Ciobanu. *Emil Loteanu*. 1966-1967. Ulei pe pânză.

În Basarabia situația a fost oarecum diferită sub ocupația Rusiei țariste, când limba română nu a funcționat ca atare în sferele vitale (în învățământ, administrație, știință, literatură). Doar graiul moldovenesc a continuat să-și realizeze funcția comunicativă, limitată însă la nivelul cotidian, mai ales în mediul rural. Este semnificativă în această privință mărturisirea scriitorului basarabean Constantin Stamatii-Ciurea (1828-1889): „Limba română rustică, precum o vorbește poporul nostru din Basarabia, a fost singurul izvor din care m-am adăpat; nici o școală populară măcar; am fost și sunt o insulă solitară în imensul ocean al slavismului. Mai mult nu zic.” [Vezi: *Opere alese*, Chișinău, 1957, p. 424].

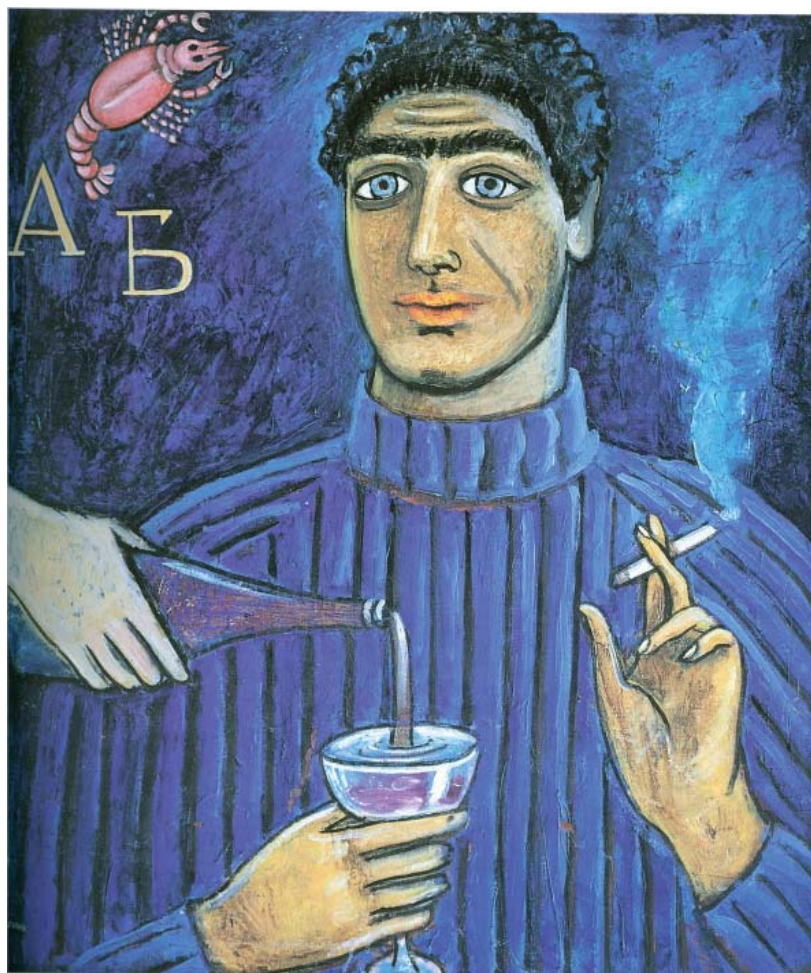
Cât privește starea de azi a limbii române în Republica Moldova, cititorul nostru este familiarizat cu această problemă, pusă în discuție în numeroase studii din ultimele două decenii. A rămas nesoluționată problema identității de limbă, ca și cea a identității etnice (și naționale). Limba are nevoie de prosperare și, mai ales, de stopare a poluării vorbirii orale cu împrumuturi nejustificate din limba rusă.

Pentru a preciza și a rezuma în câteva cuvinte constatările făcute mai sus, voi spune că graiurile limbii române din Republica Moldova și din zonele învecinate țin în principal de subdialectul moldovean, vorbit pe ambele maluri ale Prutului, în spațiul Moldovei istorice. Niciodată nu s-a vorbit despre un grai basarabean, acesta identificându-se cu cel moldovean. În volumul colectiv, coordonat de Valeriu Rusu, *Tratat de dialectologie românească* (Craio-

va, 1984), Paul Lăzărescu include curajos (atunci când puțini dialectologi aveau acest curaj s-o facă) și descrie graiurile din Basarabia în cadrul general al subdialectului moldovean. E și meritul și curajul absolut al prof. V. Rusu [12, p. 208-240].

Cele patru grupuri de graiuri din Basarabia, nordul Bucovinei și Transnistria, delimitate pe baza ALM, nu sunt nicidecum separate de celelalte graiuri românești nord-dunărene. În articolul *Limba română și graiurile ei teritoriale* (Vezi: RLSL, 1995, nr. 5) am arătat că așa-numitele graiuri centrale, care ocupă cea mai întinsă parte a teritoriului de la

est de Prut și de dincolo de Nistru, au trăsături fonetice identice cu cele răspândite în graiurile din provincia Moldova (România). De pildă: realizarea africatelor prepalatale *č*, *č̣* în stadiul de fricatizare *š*, *z* (*šerc* „cerc”, *zer* „ger”), realizarea labializării labiodentalelor *f*, *v* în stadiul *š*, *z* (*šerbi* „fierbe”, *zin* „vin”), palatalizarea labialelor *p*, *b*, *m*, în stadiul *k!*, *g!*, *n!* (*k!ept* „piept”, *g!ini* „bine”, *n!riști* „miriște”) etc. Unele particularități recunosc caractere generale ale vorbirii românești din aria de

Valentina Rusu-Ciobanu. *Bărbatul cu pocal și țigară* (portretul lui Aureliu Busuioc). 1966. Ulei pe pânză.

nord-est a dacoromânei: conservarea fonetismului arhaic *dz* în elemente de substrat și în cele moștenite din latină *budză*, *urdzâcă*, *dzâuă*, *brândză*, utilizarea formei invariabile *a*, în loc de *al*, *ai*, *a*, *ale*, termeni din vocabularul activ ca *rărunchi*, *mai* (*maiură*), *cute*, *cocostârc*, *pântece*, *ciubotă*, *ogradă*, *glod*, *colb*, *hulub*, *perj*, *curechi*, *omăt*, *sudoare* care formează respectiv perechi cu termenii folosiți activ în aria sud-vestică *rinichi*, *ficat*, *gresie*, *barză*, *burtă*, *cizmă*, *curte*, *noroi*, *praf*, *porumbel*, *prun*, *varză*, *ză-*

padă, nădușeală. Multe din caracteristicile grupului de graiuri de sud-vest (pe linia Cahul-Reni-Ismail-Chilia) fac arii comune cu graiurile muntenesti (iota-cizarea verbelor: *văz* „văd”, *spui* & „spun”; termeni ca *război* & „război de țesut”, *pâlnie*, *cormană* (la plug), *crastavete* „castravete” etc.

Micile deosebiri de pronunție și de cuvinte determinate geografic nu se răsfrâng asupra comunității limbii în general. Românii munteni și ardeleni se înțeleg foarte bine cu românii moldoveni din Republica Moldova. Limba română este mult mai unitară decât italiana, franceza sau altă limbă romanică. Unitatea și comunitatea se manifestă prin posibilitatea ei de neîndoiește înțelegere între românii de pretutindeni. Unitatea limbii române și a graiurilor ei teritoriale are la bază, în primul rând, un fond de cuvinte relativ numeros, care acoperă întreg spațiul glotic românesc. Caracterul unitar al graiurilor dacoromâne este explicat de lingviști prin faptul că ele au rămas tot timpul în contact, ceea ce a făcut posibilă „influența reciprocă” a graiurilor. Cuvintele rusești sau de altă origine ce mai bântuie azi în „regiunea ruptă din întreg” ca *baistruc* „copil din flori”, *cleioncă* „mușama”, *mozóli* „bătătură” etc., elemente lexicale ne semnificative pentru caracterizarea graiului, vor dispărea de îndată ce limba română va funcționa cu temeinicie și fără a fi stingherită de limba rusă, care azi continuă să favorizeze crearea unui mediu lingvistic dezastruos.

Graiurile moldovenești de la est de Prut (ca parte integrantă a vorbirii moldovenești din Moldova istorică) nu au un statut autonom și luate în ansamblu ele n-au fost atrase într-o altă arie lingvistică, deoarece de-a lungul Prutului nu avem izofone și izomorfe, iar în majoritatea cazurilor, nici izolexe. Gramatica graiurilor cercetate este unitară. Or, cu gramatica și se identifică în fond unitatea limbii române.

Tentativa de a sprijini ideea, din rătăcire sau rea-voință, că există o „limbă moldovenească” opusă *limbii române*, zămislită chipurile pe o bază dialectală moldovenească, este o gravă eroare și o absurditate. Substratul politic al problemei „limbii moldovenești” este evident. Limba vorbită și scrisă în Republica Moldova este *limba română*. Normele unice supradialectale ale românei literare s-au extins, de câteva secole încoace, în întreg spațiul glotic românesc prin concursul și consensul oamenilor de cultură din Moldova, Muntenia și Transilvania.

Cantemir și Creangă, Eminescu și Iorga, Hasdeu și Enescu, Coșeriu și Vieru, cu o vastă cultură și cu subtile caracteristici ale spiritului moldoveneesc, toți geografic din nordul Moldovei, reprezentă la nivel național geniul și poezia, știința și gândirea, limba și cântecul poporului român. În

virtutea comunității originii romane a neamului și latine a limbii române, „... *moldovenismul* (în sensul bun al cuvântului – n. V.P.) ... *nu se opune românismului, ci este o formă a lui...*” (E.Coșeriu).

Sărbătoarea *Limba noastră cea română* ne prilejuiește emoții frumoase, clipe inspirate. Prin limbă ne zidim cultura noastră spirituală. Savurăm sacrele adevăruri despre limbă care este „cartea de nobleță” a unui neam (V. Alecsandri), „întâiul mare poem al unui popor” (L.Bлага). Limba română este „însăși floarea sufletului etnic al românimii” (M.Eminescu). „În aceeași limbă / Toată lumea plânge, / În aceeași limbă / Râde un pământ. / Ci doar în limba ta / Durerea poți s-o mângâi, / Iar bucuria / S-o preschimbi în cânt” (Gr. Vieru).

Graiul fiecărei etnii este un viu monument popular, un tezaur profund al întregii experiențe de viață și creație. Cuvântul ca o comoară de gândire este creația vorbitorului, izvorât din harul imaginației, al frumosului și al binelui și consacrat în memoria neamului.

Discurs rostit la ședința festivă a CSȘDT al A.Ș.M. consacrată Sărbătorii Naționale Limba noastră, 28 august 2008

Referințe bibliografice

1. Berejan, Silviu, *Degradarea vorbirii orale într-un stat în care funcționează paralel două limbi oficiale*. // Silviu Berejan, *Itinerar sociolingvistic*. Selecție și prefață de Alexandru Bantoș, Chișinău, 2007, p. 98-105.
2. Colesnic-Codreanca, Lidia, *Limba română în Basarabia (1812-1918). Studiu sociolingvistic pe baza materialelor de arhivă*, Chișinău, MUZEUM, 2003.
3. Coșeriu, Eugen, *Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică*. Cu o prefață de S.Berejan și un punct de vedere editorial de S.Dumitrăcel, Chișinău, Știința, 1994.
4. Coșeriu, E., *Unitatea limbii române – planuri și criterii* // *Limba română și varietățile ei locale*, București, Editura Academiei Române, 1995, p. 11-19.
5. Gheție, Ion, *Baza dialectală a românei literare*, București, Editura Academiei Române, 1975.
6. Guțu, Romalo, Valeria, *Raporturile dintre limba literară și graiurile limbii române* // *Limba română și varietățile ei locale*, București, Editura Academiei Române, 1995, p. 45-52.
7. Moldovanu, Gheorghe, *Politică și planificare lingvistică: de la teorie la practică (în baza materialului din Republica Moldova și din alie state)*, Chișinău, 2007.
8. Pavel, Vasile, *Graiul românilor basarabeni, expresie a continuității teritoriului de limbă română* // *Limba română și varietățile ei locale*, București, Editura Academiei Române, 1995, p. 83-90.
9. Pavel, Vasile, *Limba română și graiurile ei teritoriale (Cu referire la denumirea corectă a limbii românilor de la est de Prut)* // *Revista de lingvistică și știință literară*, 1995, nr. 5, p. 60-63.
10. Philippide, Al., *Originea românilor*, vol. II, Iași, 1927.
11. Simion, Eugen, *Unitatea limbii române* // *Limba română și varietățile ei locale*, București, Editura Academiei Române, p. 7-9.
12. *Tratat de dialectologie românească*. Coordonator Valeriu Rusu, Craiova, Scrisul Românesc, 1984.